

שיקלא וטריא

בבא קמא מו

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

לעילוי נשמת
דינה ליבה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

[משנה] ר"א אומר אין לו שמירה אלא סכין

אמר רבה מאי טעמא דר"א?

דאמר קרא ולא ישמרנו שוב אין לו שמירה לזה.

(קושיה) אלא מעתה, דכתיב לגבי כרית בור ולא יכסנו נמי שוב אין לו כיסוי לזה? וכי תימא הכי נמי, והתנן- כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת, פטור. (מסקנה) אלא אמר אביי היינו טעמיה^{קט} דר"א כדתניא- ר' נתן אומר מניין שלא (1) יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, (2) ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו שנאמר ולא תשים דמים בביתך - ר"ל כמו שכאן הכוונה שלא יקיים בביתו, הוא הדין לגבי שור במה שכתוב 'ולא ישמרנו' היינו שלא יקיים בביתו.

הדרן עלך שור שנגח ארבעה וחמשה

מתניתין

שור תם שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה^מ, ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה, אם משנגחה ילדה - ר"ל שיש ספק אם מחמת הניגחה מת או שילדה לפני הניגחה ומת. כיצד הדין?

משלם חצי נזק לפרה, כדין שור תם, ורביע נזק לולד - כיוון שישנו ספק אם חייב חצי נזק או לאו, והויא ממון המוטל בספק שהדין הוא שחולקים. וכן פרה שנגחה את השור, ונמצא ולדה בצדה, ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה אם משנגחה ילדה:

משתלם חצי נזק מן הפרה ורביע נזק מן הולד:

גמרא

אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס, דאמר ממון המוטל בספק חולקין, אבל חכמים אומרים: זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה.

למה לי למימר זה כלל גדול בדין?

1. אצטרך דאפילו ניזק אומר ברי, ומזיק אומר שמא: המוציא מחבירו עליו הראיה.

2. אי נמי, לכי הא דאתמר- כפי דעת שמואל להלן.

המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן:

א. רב אמר הרי זה מקח טעות.

ב. ושמואל אמר יכול שיאמר לו לשחיטה מכרתיו לך.

הגמרא מנסה להבין מדוע ישנו ספק ולא יכולים לברר את זאת מכמה בחינות, ולבסוף מגיעה למסקנה, ובה יתבאר החידוש של כלל גדול בדין.

אמאי?

וניחזי: אי גברא דזבין לרדיא אי גברא דזבין לנכסתא^{לשחיטה}?

(מסקנה) בגברא דזבין להא ולהא.

וניחזי^ס: אי דמי רדיא לרדיא יקר^ר אי דמי נכסתא לנכסתא.

(מסקנה) דאוקיר בישראל וקאי בדמי רדיא.

[עד כאן דף מו עמוד א]

כעת הגמרא שואלת מדוע אומר רב מקח טעות והמוכר יחזיר המעות ללוקח, הרי יכול לומר למוכר שיקבל את השור במקומו. אמר אי ליכא לאשתלומי מיניה לישקליה לתורא בזוזי? וכך אומרים אנשים:

דאמרי אנשי ממרי רשותך האיש אשר אתה נושא בו (בעל חובר) פארי סובין אפרע כלומר אפילו יפרע לך סובין יקבלם.

(מסקנה) לא צריכא דאיכא לאשתלומי מיניה - ר"ל יש למוכר מעות מצויות.

אחרי שבררנו שאין שום צד איך לפתור את הספק, הגמרא מבררת במה נחלקו רב ושמואל:

א. רב אמר הרי זה מקח טעות - זיל בתר רובא ורובא דאינשי לרדיא הוא דזבין. ב. ושמואל אמר יכול שיאמר לו לשחיטה מכרתיו לך - ולא אזלינ בתר רובא. כי אזלינ בתר רובא באיסורא אבל בממונא לא אזלינ בתר רובא אלא המוציא מחבירו עליו הראיה.

תניא נמי הכי-

שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה, ואינו יודע אם עד שלא נגחה ילדה, אם משנגחה ילדה,

א. סומכוס: משלם חצי נזק לפרה ורביע נזק לולד.

ב. חכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה.

מקור הדין - 'המוציא מחבירו עליו הראיה'

א"ר שמואל בר נחמני מניין להמוציא מחבירו עליו הראיה?

שנאמר מי בעל דברים^{תובע} יגש ראה אליהם - יגיש ראה אליהם.

(קושיה) מתקיף לה רב אשי הא למה לי קרא!?

סברא הוא! דכאיב ליה כאיבא, אזיל לבי אסיא.

ולכן הגמרא מסיקה שבאמת לומדים את זה מסברא, ולכן דורשת את הפסוק הנ"ל לדבר אחר:

אלא קרא - דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא מניין שאין^{קסא} נזקקין אלא לתובע תחלה - כגון ראובן (בעל חוב) תובע משמעון הכסף שהלווהו, ולעומת זה, שמעון טוען נגדו שתפסת משלי והחזר לי מה שתפסת או משכון היה בידך והתקלקל, נזקקים לטענת ראובן תחילה ולאחר מכן דנים בטענת שמעון שנאמר מי בעל דברים יגש אליהם יגיש דבריו אליהם.

אמרי נהרדעי פעמים שנזקקין לנתבע תחלה - דקא זילי נכסיה דהיינו שכרע ישנם קונים בדמים יקרים, או שע"י תביעה זו אנשים מרגישים שהוא דחוק, ויגרם לו להוזיל את קרקעותיו, ואזי שמעון יכול לתבוע את משכנו תחילה ולמכרו ולשלם את ההלוואה.

שנשתמשת בו בתחילה נזקקין לטענת ראובן ומוציאין לו המנה משמעון ואח"כ נזקקין לשמעון לדון על דבר התפיסה והמשכון והשתא צ"ל לפ"ה דמיירי כגון שיש לראובן שטר על המנה דאי לאו הכי נאמן שמעון אפי' יש עדים לראובן דהמלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים וא"ת היכי דמי אי יש לשמעון עדים מוכנים או טוען שיביא עדים תוך לו יום שתפט ראובן משלו למה יגבה ראובן תחילה והלא אם שואל ל"יום לפרוע חובו נותנים לו שהוא זמן ב"ד ואם שמעון אומר שיביא עדים שלו לאחר ל" יום אפי' בלא קרא נמי לא היינו שומעין לו ואפי' זילו נכסיה דאטו אם אומר שלאחר שנה או שנתיים יביא עדים מי שומעים ליה כלל וי"ל כגון דשמעון אומר פלוני ופלוני בשעת מעשה היו יודעים שכדברי כן הוא ואנו יודעים שהוא אומר אמת בזה שהיו בשעת המעשה ואי לא קרא ה"א שראוי להמתין להם אפי' סופן לבא לזמן מרובה וי"מ כגון שזה תובע שחבל בו ושמעון אומר יש לי שאר תביעות עליו ומגבינן לראובן דמי חבלתו אע"פ ששמעון אומר שהיום או למחר יביא עדים ואין ממתנין לו כלל דקי"ל בהחובל (לקמן דף צא). דאין נותנין זמן לחבלות ויותר משמע לפרש לענין חבלה מלענין מלוה מדמיית עליה קרא דאשרו חמוץ בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לה. ושם).

^{קט} תוספות ד"ה אלא טעמא דר"א כדתניא. תימה מהאי טעמא נמי לא תסגי בור בכסוי משום דרבי נתן וי"ל דבור אית ליה תקנתא טפי כשמכסהו כראוי משור נגחן ועי"ל דמעיקרא ודאי ס"ד דר"א לענין תשלומין קאמר אבל השתא דמסקין טעמא כדר' נתן לאו לענין תשלומין איירי אלא לגבי איסור בעלמא דאסור לקיימו ואיכא למימר דגבי בור נמי איכא אבל מודה שאם שמרו שמירה מעולה והזיק פטור מיהו בשמירה פחותה ודאי לא סגיא מדאוסר לקיימו ולהכי אמר לעיל (דף מה): הא מני ר"א היא [סובר כ"מ אך לגבי תם לא מצריך שמירה מעולה - מהרש"א מהדורא בתרא].

^{קס} תוספות ד"ה וניחזי אי דמי רדיא לרדיא. פי' הר"י בר מרדכי דהכא אפי' כרבנן דאמרי בהמוכר את הספינה (שם דף עז): מכר הצמד לא מכר הבקר ולית להו הדמים מודיעים הכא מודו דהני מילי גבי צמד דאיכא רובא וחזקה דרובא קרו לצמד צמד ולבקר בקר וגם הוא מוחזק ואפילו לפי הספרים דלא גרסי רובא מ"מ לא אתיא דמים לחודייהו ומפקי מחזקה אבל הכא רובא לרדיא זבני ואיכא חזקה כנגד אותו הרוב שהמוכר מוחזק אמרינן הדמים מודיעים לסייע או לרוב או לחזקה ורשב"ם פירש בהמוכר פירות (שם דף צב. ושם) בענין אחר: ^{קסא} תוספות ד"ה שאין נזקקין אלא לתובע תחילה. פ"ה כגון ראובן תובע לשמעון מנה שהלוהו ושמעון משיבו תפסת משלי החזר לי מה שתפסת או משכון היה בידך ונפחת מדמיו

סיכום הדף היומי שקלא וטריא בבא קמא מו

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה
מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו
ערום עליהן(שמערים שיתקיים
תורתו) שנאמר (משלי ח) אני
חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

וכן פרה שנגחה את השור

למדנו במשנה שפרה מעוברת שנגחה שור, ונמצא ולדה בצידה ומסתפקים האם נגחה
טרם שילדה או לאחר מכן, שמשלם חצי נזק מן הפרה ורביע נזק מהוולד. הגמרא מנסה
להבין איך יתכן לשלם 3/4 מהנזק מבהמה תמה. ויתבאר שתי דרכים כיצד לפרש זאת.
(קושיה) חצי נזק, ורביע נזק קיבלי?

פלגא נזקא הוא דבעי שלומי! כולי נזקא נכי רבעא מאי עבידתיה?

א. אביי חצי נזק היינו אחד מארבעה בנזק, ורביע נזק והיינו אחד משמנה בנזק.

כגון אם הנזק היה של 80, משלם מהפרה 20 ומהוולד 10, ומשלם בסך הכל 30 במקום 40
(חצי הנזק).

אביי מברר מדוע הדין הוא כך:

ואי פרה וולד דחד ניהו - ה"נ דמצי א"ל לבעל פרה ממה נפשך חצי נזק הב לי.

אלא דפרה דחד וולד דחד כגון שמכרו לו פרה חוץ מעוברת -

ישנם שתי לישנות באיזה מקרה בעל הפרה משלם 20 במקום 40.

ואי דקדים תבעיה לבעל פרה תחלה - יכול לגבות את חצי הנזק ממנו שהניזק יכול
לטעון: דאמר ליה לבעל פרה 'פרה דידך אזיקתן, הב לי ראיא דאית לך שותפי'.

1. דקדים תבעיה לבעל ולד תחלה, דאמר ליה בעל הפרה גלית אדעתך
דשותפא אית לי, ולכן בעל הפרה משלם 20, ובעל הוולד טוען נגדו שאם ודאי הייתה
הפרה מעוברת בשעת הנגיחה, הייתי חייב רביע נזק (שותפים), ועכשיו שזה ספק,
אשלם חציו דהיינו שמינית (20).

2. איכא דאמרי אף על גב דקדים תבעיה לבעל פרה תחלה - מצי בעל הפרה

מדחי ליה, דאמר ליה 'מידע ידעי דשותפא אית לי'. [ולכן, יש להעמיד את

הפרה בחזקתה, שהיא מעוברת, ובזה מודה סומכוס שחצי מוחזק וגם יש לו חזקת

הגוף (מעוברת) שהמוציא מחבירו עליו הראיה. - תוס'.]

(קושיה) אמר רבא אטו אחד מארבעה בנזק, ואחד משמנה בנזק קתני? חצי
נזק ורביע נזק קתני!

[עד כאן דף מו עמוד ב]

משלם אלא רביע נזקו. שאם הפרה שוה שמונים זוז בלא הולד ועם הולד מנה וחצי כל נזק
שעשתה מנה כגון שנגחה שור שוה מאתיים ונמצא חלק חמישית לולד ואם היה ודאי שותף היה
נוטל הפרה עם הולד ועכשיו שהוא ספק נוטל חצי הולד שהוא עשר זוז שהוא רביע נזקו של
ולד:

קס"ב תוספות ד"ה ורביע נזק אחד משמונה בנזק. תימה היאך משוה הולד לפרה פשיטא שלא
עשה הולד נזק כמו הפרה דאטו אם יש לו לאחד ט' חלקים ולאחד חלק אחד מי ישלם זה כמו
זה כאילו היתה חציה שלו והא תניא בהדיא בפרק ארבעה וחמשה (לעיל דף לו). האחרון נוטל
מנה ושלפניו [חמשים זוז ושנים] הראשונים דינר זהב משמע שכל אחד מפסיד כפי מה שיש
לו ומפרש ריב"א דכולה מלתא נקט לסימנא בעלמא כאילו הולד עשה חצי נזק אבל לעולם לא